

**Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа № 1 им.А.Н. Кибизова
г.Дигоры РСО –Алания**

РАССМОТРЕНО

ШМО:

Руководитель

Уруймагова Г.В.

«30» августа 2023г.

СОГЛАСОВАНО:

Зам. директора по УВР

Икаев Б.В.

«30» августа 2023г.

«УТВЕРЖДАЮ»

Директор МБОУ СОШ №1 г.Дигоры

/Акоев Т.Ю./

«30» августа 2023г.

**РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО РОДНОМУ (ОСЕТИНСКОМУ) ЯЗЫКУ ДЛЯ
6 КЛАССА НА 2023-2024 УЧЕБНЫЙ ГОД**

Дигора, 2023 г.

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программа (6 къл.) арæзт у ахæм бындурæвæрæг документтæм гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ "Об образовании в Российской Федерации» (ред. от 29.12.2017);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзаджы программа 6 кълæстæн (ныффидаг æй кодта Цæгат Ирыстон – Аланийы Ахуырад æмæ наукайы министрад 2021 азы).

Цæгат Ирыстоны-Аланийы ис дыууæ паддзахадон æвзаджы: ирон æмæ уырыссаг. Ирон æвзагæй адæм пайда кæнынц се 'рвылбоны царды æмæ æхсæнадон-политикон, барадон, наукон, культурон архайды, ахуырад æмæ аивадон-дзырдон сфæлдыстады. Уый у æвзагон/ныхасон æрмаг хъахъхъæныны æмæ йæ иу фæлтæрæй иннаемæ дæттыны сæйраг фæрæзтæй иу.

Ирон æвзаджы лексикон-грамматикон, стилистикон фæрæзтæ сты хъæздыг, йæ аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ – бирæ æмæ ахадгæ. Уымæ гæсгæ æвзагæн йæ бон у царды домæнтæн дзуапп дæттын, йæ размæ æвæрд хæстæ æнакъуылымпыйæ æххæст кæнын. Йæ ахуыр кæнын ахъаз у уырыссаг æмæ æндæр æвзагтæ хуыздæр æмæ æнцондæрæй базонынæн дæр.

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зонындзинæдтæ дæтты мадæлон æвзаджы тыххæй, амоны, æвзагæй алыхуызон уавæрты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хæйттæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культурæйы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературæ, æмзонд у йæ адæмимæ, стæй хайджын кæны æппæт адæмты культурон-историон фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг **нысæнттæ** сты:

- 1) ирон (мадæлон) æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын, куыд культурæйы вазыгджын фæзынд æй æмбарын кæнын;
- 2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын;
- 3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырадон архайды сæйраг фæрæзтæй иу, адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зонындзинæдтæ райсыны мадзал, æхсæнады фидаргонд этикон нормæтæ базоныны амал кæй у, уый æмбарын кæнын;

4) вазыгджындæр иумæйагахуырадон арæхстдзинаedtæ æмæ универсалон ахуырадон архæйдтытæ (архайды нысан амонь, фæтк ын æвæрын, библиографион агуыр д кæнын, алыхуызон æвзагзонынадон дзырдуетты æмæ æндæр æвзæрæнты хъæугæ информаци арын, уымæ дзыллон хабархæссаг фæрæзтæй æмæ Интернетæй, текст мидисыл кусын) базонь кæнын;

5) æвзаджы системæйы арæзты тыххæй æмæ, куыд кусы, уый тыххæй, ирон литературон æвзаджы стилистикон фæрæзтæ æмæ сæйраг нормæты тыххæй зоньндзинаedtæ райсын; æвзагон фæзындтæ уынын, иртасын, кæрæдзиуыл сæ барын, классификаци сын кæнын æмæ сын аргъ дæттыны ахуырадон æмæ æндæр арæхстдзинаedtæ рæзын кæнын;

6) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæ, ныхас кæнынимæ баст архайды хуызтæй, æвзаджы фæрæзтæй алыхуызон уавæрты пайда кæнын æгъдæуттæ, ныхасы этикеты нормæтæ базонь; активон дзырдует хъæздыг кæнын;

7) зоньндзинаedtæ æмæ арæхстдзинаedtæй практикон хуызы пайда кæнын ахуыр кæнын.

Ахуырадон предметы иумæйаг характеристика

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæнын сæрмагонд нысæнттæ сты: скъоладзаутæм коммуникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын.

Коммуникативон компетенци нысан кæны мадæлон æвзагæй ныхасы алыхуызон уавæрты, ныхасы темæ æмæ нысæнттæм гæсгæ пайда кæнынмæ арæхсын; дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындуртæ зоньн; скъоладзау цы кары ис, йæ фæлтæрддзинад æмæ психологион миниуджытæ цавæр сты, уымæ гæсгæ ныхас кæнынмæ арæхсын.

Æвзагон компетенци у:

зоньн:

- мадæлон æвзаг куыд нысанон системæ æмæ æхсæнадон фæзынд;
- æвзагæн йæ йæ арæзт;
- æвзаг куыд рæзы æмæ дзы куыд пайдагæнæн ис;
- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ;
- фаг дзырдуетон æрмæг;

пайда кæнынмæ арæхсын:

- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæй;
- æвзаг æмæ ныхасы аивгæнæн мадзæлттæй;
- алыхуызон лингвистикон дзырдуеттæй.

Лингвистикон компетенцимæ хауынц скъоладзауты зонындзинæдтæ наука «Ирон æвзаг»-æй, йæ хæйттæ æмæ æвзаг наукон æгъдауæй ахуыр кæныны нысæнттæ, стæй, ирон æвзаджы фæрстытæ цы ахуыргæндтæ иртæстой, уыдоны тыххæй æрмæг зонин.

Культурæзонæн компетенци баст у, æвзаг националон культурæйы тыххæй дзурыны формæ кæй у, уый æмбарынадимæ, адæмы æвзаг æмæ истори баст кæй сты, ирон æвзагæн националон-культурон æууæлтæ кæй ис; ирон ныхасы этикетæ нормæтæ зонинимæ.

Ахуырады сæйраг иумæйаг хæстæ æмбæлгæ хуызы æххæст кæнæн ис, æвзаг æмæ ныхас тынг хорз зонгæйæ. Коммуникативон æмæ культурæзонæн компетенцитыл фылдæр ахуыр кæнынц ныхасы рæзтыл кусгæйæ, лингвистикон компетенци та рæзы, æвзаджы системæ ахуыр кæнгæйæ.

Ирон æвзаджы программæйы æнгом баст сты йæ дыууæ структурон хайы: «Æвзаджы системæ» æмæ «Ныхасы рæзт» - ныхасы культурæ рæзы, æвзаджы системæ, йæ 'гъдауттæ ахуыр кæнгæйæ; æвзаджы системæ та æмбæрстгонд цæуы ирон ныхасы хуызæгт ы (алыхуызон текстты) бындурыл.

Амынд нысæнттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм **хæстæ**:

– скъоладзаутæн базонын кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зонындзинæдтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпи, орфографи, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис, пунктуаци æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зонындзинæдтæй практикон архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй;

– скъоладзауты ныхас рæзын кæнын: хъæздыг сын кæнын сæ активон æмæ пассивон дзырдурат, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд; архайын, цæмæй базонæй литературон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын;

– амонын æмæ хуыздæр кæнын орфографион æмæ пунктуацион арæхстдзинæдтæ æмæ фæлтæрддзинæдтæ;

– хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын;

– ахуырадон æмæ наукон литературæимæ кусын, алыхуызон дзырдурæттæй æмæ æндæр æххуысгæнæг литературæйæ, уыимæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæ æмæ Интернетæй хъæугæ æрмæг исын.

Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон, предметон фæстиуджытæ

Удгоймагон фæстиуджытæ:

1) ирон æвзаг ирон адамы сәйраг национ-культурон хәзнатәй иу кәй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаджы ахсджаг бынат адаймаджы интеллектуалон, сфæлдыстадон æмæ удварнон рæзты уынын;

2) ирон æвзаг эстетикон хәзна кәй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаг æн аргъ кæнын зонын, сæрыстыр дзы уæвын; ирон æвзаджы сыгъдæгдзинад куыд националон культурæйы фæзынд æмбарын æмæ йæ хъахъхъæныныл архайын; хи ныхасы культурæ бæрзонд кæнынмæ тырнын;

3) дзырдурат хъæздыг кæнын грамматикон фæрæзтæ зонын, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ рас тæмæ уæгъдибарæй æвдисынмæ арæхсын; хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ (скъоладзаутæ сәйраг иумæйаг программæ куыд базонынц, уый æвдисæнтæ):

1) ныхасон архайды æппæт хуызтæ зонын:

хъусын æмæ кæсын:

– тексты темæ æмæ йæ сәйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын;

– кæсыны алы хуызтæ зонын (агурын, æркæсын, зонгæ кæнын) æмæ сæ алыхуызон стилистæ æмæ жанрты текстты пайда кæнын;

– тексты хъæугæ хъусынгæнинаг агурын;

– цалдæр текстæн сæ хуыз æмæ сæ мидис абарын;

– алыхуызон фæрæзтæй (уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй, компакт-дисктæй, Интернеты фæрæзтæй) хъæугæ æрмæг исынмæ арæхсын;

– дзырдуратты алы хуызтæй, æххуысгæнæг литературæйæ (уымæ электронон хæсджытыл дæр) уæгъдибарæй пайда кæнын;

– бæлвырд темæйæ æрмæг æмбырд кæнын æмæ йæ систематизаци кæнын зонын; хи хъаруйæ хъусынгæнинаг агурын; кæсгæ æмæ хъусгæйæ цы æрмæг базыдтой, уый ивын, æвæрын æмæ хъусын кæнын;

– ныхасон зæгъдтытæ сæ мидисмæ гæсгæ æрæмных кæнын æмæ абарынмæ арæхсын, сæ стилистикон хицæндзинæдтæ æмæ æвзагон фæрæзты æвзарын;

– ныхасы хуыз иртасын æмæ ивын зонын;

– текстмæ байхъуысын кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ цыбырæй рафæлгъауынмæ арæхсын (пылан, хи ныхæстæй дзурын, конспект, аннотаци);

– тексты сәйраг æмæ фæрссаг хъусынгæнинаг иртасын; тексты темæ æмæ идея бæрæг кæнын;

– текстмæ байхъуысыны кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ бындурыл ныхас аразын, диалогты архайын, хи фиппаинагтæ дзургæйæ æмæ æнкъарæнтæ æвдисгæйæ;

– нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын;

- диалоджы архайынмæ æмæ йæ аразынмæ арæхсын;
- текстæн лексикон-грамматикон æмæ стилистикон раиртæст кæнын;
- алы хуызты фысгæ æмæ дзургæ текстæ, ныхасы стильтæ æмæ жанртæ аразынмæ арæхстдзинад æвдисын, кæрæдзиимæ ныхас кæныны уавæр, йæ нысан æмæ адресат хынцгæйæ;
- хи хъуыдытæ дзургæ æмæ фысгæ формайы раст, уæгъдибарæй дзурынмæ арæхстдзинад æвдисын, текст аразыны нормæтæ æххæст кæнын (логикондзинад, ныхасы хæйтты кæрæдзи фæдыл раст æвæрд, сæ бастдзинад, темæйæн дзуапп дæттын), æцæгдзинады хабæрттæ æмæ фæзындтæм раст ахаст æвдисын;
- монолоджы алы хуызтæ (таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ; монолоджы алы хуызты бастдзинæдтæ) æмæ диалоджы (этикетон, диалог-бафарст, диалог-разæнгæрд кæнын, диалог-дзурджыты цæстæнгасты æвдыст æ. æнд.) зонын;
- дзургæйæ нырыккон ирон æвзаджы сæйраг орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон нормæтæ æххæст кæнын; фысгæ ныхасы орфографи æмæ пунктуацийы сæйраг æгъдæуттæ æххæст кæнын;
- этикеты нормæтæ æххæстгæнгæйæ ныхасы архайынмæ арæхсын;
- ныхас кæнгæйæ, цæсгомы, къухы змæлдтытæй хъæугæ хуызы пайда кæнын;
- хи ныхасы мидисæн, æвзагон арæзтæн аргъ дæттын; грамматикон æмæ ныхасон рæдыдытытæ арын æмæ сæ раст кæнын; хи текстæ хуыздæр кæнын æмæ редакци кæнын;
- чысыл хъусынгæнинæгтæ, реферар, доклад кæнынмæ арæхсын; быцæу ныхасы архайын, актуалон темæтыл дзурынмæ арæхсын;

2) райст зонындзинæдтæй, арæхстдзинæдтæй, фæлтæрддзинадæй æрвылбоны царды уавæрты пайда кæнын; ирон æвзагыл цы предметæ ахуыр кæнынц æмæ цы æндæр уавæрты бахъæуы, уым мадæлон æвзагæй пайда кæнын;

3) алыварс адæймæ ныхас кæнын зонын, иумæйаг хæстæ æххæст кæнын, быцæу ныхасы архайын, актуалон темæты фæдыл дзурын; этикетон ныхасы нормæты националон-культурон нормæтæ зонын æмæ сæ пайда кæнын формалон æмæ æнæформалон уавæрты.

Предметон фæстиуджытæ:

- 1) зонын æвзаджы сæйраг функцитæ, ирон æвзаг куыд ирон адæмы националон æмæ паддзахадон æвзаг, адæмы æвзаг æмæ культурæйы бастдзинад, мадæлон æвзаджы бынат адæймаг æмæ æхсæнады царды;
- 2) æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукæты æмæ ахуырады;
- 3) базонын мадæлон æвзаджы наукон зонындзинæдты бындуртæ; йæ æмвæзтæ æмæ иуæгты бастдзинады æмбарынад райсын;

4) базонын лингвистикайы бындурон æмбарындтæ: лингвистика æмæ йæ сæйраг хæйттæ; æвзаг æмæ ныхас, ныхас кæнын, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхас кæныны уавæр; дзургæ ныхас, наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стилистæ, аивадон литературайы æвзаг; наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стилисты æмæ дзургæ ныхасы жанртæ; ныхасы функционалон-хъуыдыйон хуызтæ (таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ); текст, тексты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, сæ бæрæггæнæнтæ æмæ хицæндзинæдтæ ныхасы;

5) зонын ирон æвзаджы лексика æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ, ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион), зонын этикетон ныхасы нормæтæ æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ зæгъдтыты;

6) дзырдæн алыхуызон раиртæст кæнын (фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион), синтаксисон раиртæст дзырдбаст æмæ хъуыдыйадæн; текстæн дæттын бирæаспектон раиртæст йæ сæйраг æууæлтæ æмæ арæзтæ гæсгæ, æвзаджы бæлвырд функционалон хуызтæм ахастæ, сæ 'взагон арæзты хицæндзинæдтæ æмæ æвзаджы аивгæнæн фæрæзтæй пайдакæнынадмæ гæсгæ;

7) лексикон æмæ грамматикон синонимийы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ æмбарын æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын;

8) мадæлон æвзаджы эстетикон функци æмбарын, арæхстдзинад ныхасы эстетикон фарсæн аргъ кæнынмæ, аивадон литературайы текстæн раиртæст дæтгæйæ.

Скъолайы сæйрагдæр ахуыр кæнынц ирон литературон æвзаг, уымæ гæсгæ æвзагæн куыд предметæн æппæты æнгæмдæр бастдзинæдтæ ирон ис ирон литературæимæ. Æвзагон æрмæг арæхдæр ист цæуы ирон аивадон уацмыстæй; уымæ, скъолайы литературайы программæйы цы тексттæ амынд ис, уыдонæй дæр. Сæ 'рмæгæй пайдагæнгæйæ, æвзæрст цæуынц дзырдты лексикон, грамматикон æмæ стилистикон миниуджытæ, орфографион æмæ пунктуацион æгъдæуттæ ахуыргонд цæуынц, хъуыдыйæдтæ æмæ тексты хæйтты бастдзинæдтæ. Æвзаг æмæ литературайы бастдзинад вазыгджын у ныхасы рæзтыл кусгæйæ дæр.

Ныхасы рæзтыл кусыны темæтæ уæрст цæуынц грамматикон æрмæгыл, æмæ сын уымæ гæсгæ программæйы хицæнæй сахæттæ амынд нæй – ныхасы рæзтыл куыст цæуы алы урочы дæр. Культурæзонæн æмæ коммуникативон компетенцитæ рæзын кæныны тыххæй программæ пайда кæны ирон аив литературайы, адæмон сфæлдыстады, публицистикон, наукон æмæ официалон-хъуыддагон тексттæй æмæ сæ скъуыддзæгтæй. Уымæй уæлдай ма программæмæ гæсгæ арæст ахуыргæнæн чингуыты ис ахуырадон тексттæ – чингуыты авторты фыст тексттæ (тематикон пъланты бæрæггонд счты

сæрмагонд нысанæй - *). Ацы программæйы сæрмагонд миниуæг у уый дæр, æмæ алы æвзагон темæ дæр æмбæрстгонд кæнæ фæлхатгонд цæуы юæлвырд ныхасон æрмæджы – тесты – бындурыл.

Изложенитæ æмæ нывæцæнты темæтæ æвзаргæйæ, архайын хъæуы, цæмæй уыцы куыстытæ æххуыс уой скъоладзауты фæллойдон, идейон æмæ этикон хъомыладæн.

Архайын хъæуы, цæмæй скъоладзаутæ ирон æвзаджы фæрцы фаг информаци исой æхсæнадон царды æппæт къабæзтæй æмæ иронау дзурын æмæ фыссын зоной сæхи æхсæнадон куысты фæлтæрддзинады, бинонты царды, райгуырæн хъæу, горæты тыххæй, æндæр адæмтæ æмæ бæстæты царды тыххæй.

Уроктæй уæлдай ма кæнын хъæуы консультацитæ, семинартæ, грамматикон хъæзтытæ, олимпиадæтæ æмæ æндæр куысты хуызтæ.

Курс «Ирон æвзаджы» бынат ахуырадон пъланы

Ахуырадон пъланмæ гæсгæ 6 къласы къуыри сахæтты ирон (мадæлон) æвзагæй ис 2 урочы, 68сахатты

Курсы мидис

Коммуникативон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

1.Ныхас

Ныхасы æмбарынад. Ныхасы ситуаци. Дзургæ æмæ фысгæ ныхас. Диалогон æмæ монологон ныхас.

Ныхасы архайды хуызтæ: кæсын, хъусын, дзурын, фыссын. Ныхасы арæзт: экспозици, бабаст, архайды цыд, кульминаци, райхæлд, кæрон.

Ныхасы функционалон-мидисон хуызтæ: таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ. Этикетон ныхас, йæ арæзт æмæ хæстæ. Этикетон формулæтæ официалон æмæ æнæофициалон уавæрты: арфæ кæнын, салам дæттын, зонгæ кæнын, хабæрттæй æмæ æнæниздзинадæй фæрсын, курдиаты, хатыр курыны æмæ рæвдауæн ныхæстæ; хистæримæ, ныййарджытимæ, сывæллæттимæ ныхас.

2.Текст

Тексты æмбарынад, йæ сæйраг ми ниуджытæ. Тексты темæ, сæйраг хъуыды, микротемæ. Тексты структурæ. Тексты хæйтты æмæ хъуыдыйæдты бастдзинады мадзæлттæ æмæ хуызтæ.

Абзац куыд тексты композицион-стилистикон дихкæнынады фæрæз.

Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн (ВСÆ); йæ арæзт æмæ семантикæ. Хъуыдыйæдтæ бæттыны лексикон-грамматикон фæрæзтæ вазыгджын синтаксисон æнæхъæны. Параллелон æмæ цæгон бастдзинадтæ ВСÆ.

Тексты пылан æмæ тезистæ куыд йæ информацион рацарæзты хуыз.

3. Æвзаджы функционалон хуызтæ

Æвзаджы функционалон хуызтæ: дзургæ ныхас; функционалон стильтæ: официалон-хъуыддагон, након, публицистикон; аивадон литературæйы æвзаг. Сæ лексикон, морфологион, синтаксисон миниуджытæ. Стыльты сæйраг жанртæ.

Литературон æвзаг. Литературон æвзаджы нормæтæ. Нормæйы кодификаци.

Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ. Троптæ: эпитет, абарст, метафорæ, олицетворени, перифразæ, аллегории. Стилистикон фигурæтæ: антитезæ, параллелизм, градаци

Æвзагон æмæ лингвистикон (æвзагзонынадон) компетенци æвзæрынгæнæг мидис

4.Æвзаджы тыххæй иумæйаг зонындзинадтæ

Ирон æвзаг – ирон адæмы национ æвзаг, РЦИ-Аланийы дыууæ паддзахадон æвзагæй иу; Республикæ Хуссар Ирыстоны паддзахадон æвзаг. Æвзаджы ахадзындзинад æхсæнадон царды. Æвзаджы рæзты бастдзинад æхсæнады рæзтимæ.

Иумæйаг æмбарынад æвзагты хæстæгдзинады тыххæй. Ирон æвзаджы бынат иннæ æвзагты 'хсæн. Ирон æвзаджы диалекттæ æмæ ныхасыздæхтытæ. Литературон æвзаг, диалект, ныхасыздæхт. Ирон æвзаджы рæзт.

Ирон æвзаджы сæйраг аивгæнæн мадзæлттæ.

Ирон æвзагзонынады историйæ. Ирон æвзагзонынады зынгæ ахуыргæндтæ.

5.Фонетикæ æмæ орфоэпи

Фонетикæ куыд æвзагзонынады хай. Хъæлæсонты системæ. Тыхджын æмæ лæмæгъ хъæлæсонтæ ирон æмæ дыгурон æвзагты. Хъæлæсонты ивд ныхасы. Æмхъæлæсонты системæ. Раулафтон æмæ æнæраулафтон æвиппайдон æзылангон æмхъæлæсон мыртæ (к, п, т, ц, ч). Раулафтон бæрæггæнæг дамгъæ *гъ* (*нагъ*, *гъе*). Уæнг. Цавд. Акцентуалон къордтæ.

Орфоэпийы тыххæй æмбарынад. Ирон литературон æвзаджы орфоэпион нормæ. Æмхъæлæсон мыртæ *дз*, *ц*, *з*, *с*-йы растдзурынад ирон литературон æмæ дыгурон

литературон æвзæгты. Уырыссаг æмхъæлæсонтæ æмæ хъæлæсонты растдзурынад æрбайсгæ дзырдты.

Æмхъæлæсон æмæ хъæлæсон мырты ивддзинаedtæ.

Фонетикон æвзæрст.

6.Графикаæ

Графикаæ куыд æвзагзонынады хай. Мыртæ æмæ дамгъæты бастдзинад. Дыууæ нысанæй амынд мыртæ.

7. Морфемикæ æмæ дзырдарæст

Морфемикæ куыд æвзагзонынады хай. Морфемæ куыд дзырды тæккæ къаддæр нысаниуæгджын хай. Морфемæты хуызтæ Дзырдарæст æмæ формæаразæг морфемæтæ. Разæфтуан, фæсæфтуан куыд дзырдарæст морфемæтæ. Удаг. Æмуидагон дзырдтæ. Мырты ивынад удаджы. Дзырдтæ аразыны хуызтæ. Бирæнысаниуæгон æмæ омонимон морфемæтæ. Ахæдгæ, æнæахæдгæ æмæ чысылахæдгæ дзырдарæст фæрæстæ. Предметы æнæхæст кæнæ лæмæгъгонд æууæл чи нысан кæны, миногонты ахæм фæсæфтуантæ. Морфемæты стилистикон æууæлтæ. Бындур æмæ кæрон. Афтид кæрон. Удаг, разæфтуан, фæсæфтуан æмæ кæроны хæстæ дзырды мидæг. Дзырдты морфемон æвзæрст.

8. Лексикологи æмæ фразеологи

Лексикологи куыд æвзагзонынады хай. Дзырд – лексикайы иуæг. Дзырды лексикон нысаниуæг. Иунысаниуæгон дзырдтæ. Дзырдты бирæнысаниуæгад. Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг. Дзырдты тематикон къордтæ. Æмбарынгæнæн дзырдуат.

Синонимтæ. Антонимтæ. Омонимтæ.

Ирон æвзаджы лексикаæ йæ равзæрдмæ гæсгæ. Æппæтадæмон дзырдтæ. Бындурон ирон дзырдтæ. Æндæр æвзæгтæй æрбайсгæ дзырдтæ. Ирон æвзаджы историон-этимологион дзырдуат.

Ирон æвзаджы лексикаæ йæ пайдакæнынадмæ гæсгæ. Активон æмæ пассивон лексикаæ. Диалектизмтæ. Профессионализмтæ. Архаизмтæ. Историзмтæ. Неологизмтæ.

Дзырды лексикон æвзæрст.

Фразеологи куыд æвзагзонынады хай. Фразеологион дзырdbæстытæ. Уæгъдибар æмæ æнæуæгъдибар (æнгом æмæ æнæдихгæнгæ) дзырdbæстытæ. Фразеологион синонимтæ, антонимтæ æмæ омонимтæ.

Фразеологион дзырдуат.

9. Мофрологи

Морфологи куыд грамматикайы хай. Ныхасы хайттæ куыд дзырдты лексикон-грамматикон хуызтæ. Ныхасы хайтты системæ ирон æвзаджы. Сæрмагонд ныхасы хайттæ. Номдары, миногоны, нымæцоны, номивæджы, мивдисæджы, фæрсдзырды иумæйаг грамматикон нысаниуæг, морфологион æмæ синтаксисон миниуджытæ. Миногоми æмæ фæрссагми куыд мивдисæджы номон формæтæ. Ныхасы хайтты хицæндзинаedtæ дыгурон литературон æвзаджы.

Æххуысгæнæг ныхасы хайттæ, сæ хуызтæ нысаниуæгмæ гæсгæ, арæзтмæ гæсгæ, синтаксисон фунцитæм гæсгæ.

Æвасхъæртæ æмæ мырфæзмæн дзырдтæ.

Алыхуызон ныхасы хайтты омоними. Ныхасы хайтты субстантиваци.

11. Синтаксис

Синтаксис куыд грамматикайы хай. Дзырdbаст æмæ хъуыдыйад куыд синтаксисы иуæгтæ.

Дзырdbаст. Дзырdbæстыты хуызтæ. Сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ дзырdbасты мидæг. Синтаксисон бастдзинады хуызтæ дзырdbасты мидæг. Дзырdbасты хайтты æхсæн ахастытæ.

Хъуыдыйæдты хуызтæ загъды нысанмæ æмæ эмоционалон ахуырстмæ гæсгæ. Хъуыдыйады грамматикон бындур. Хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ, сæ загъыны хуызтæ. Загъинаджы хуызтæ.

Хуымæтæг хъуыдыйæдты структурон хуызтæ: дывæрсыг æмæ иувæрсыг, цыбыр æмæ даргъ, вазыгджынгонд æмæ æнæвазыгджынгонд, æххæст æмæ æнæххæст.

Иувæрсыг хъуыдыйæдты хуызтæ. Мивдисæгонд æмæ номон иувæрсыг хъуыдыйæдтæ.

Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ, иртæстгонд уæнгтæ, сидæн, бавæргæ æмæ бахæсгæ арæзтытæ.

Вазыгджын хъуыдыйæдты классификаци. Вазыгджын хъуыдыйады хайтты æхсæн синтаксисон ахастытæ æвдисыны мадзæлттæ. Бæттæгджын вазыгджын хъуыдыйæдтæ: бабæтгæвазыгджын, домгæвазыгджын. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ.

Искæй ныхас загъыны мадзæлттæ. Комкоммæ æмæ фæрссаг ныхас.

12. Растфыссынад æмæ пунктуаци

Орфографи куыд раст фыссыны æгъдæутты системæ. Орфограммæйы æмбарынад.

Хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты растфыссынад морфемæты мидаг. Хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты растфыссынад морфемæты æхсæн.

Дзырдтæ иумæ, дефисимæ æмæ хицæнтæй фыссыны æгъдæуттæ. Цыбыргонд дзырты растфыссынад. Стыр æмæ чысыл дамгъæйæ фыссыны æгъдæуттæ. Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын. Орфографион дзырдут.

Орфографион æвзæрст.

Пунктуацийы æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ. Иугай æмæ къайджын æрхæцæн нысæнттæ.

Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады кæрон.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æнавазыгджынгогд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады: бабæтгæвазыгджын, домгæвазыгджын, æнæбæтгæг вазыгджын хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады бастдзинады цалдæр хуызимæ.

Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы, цитатæимæ ныхасы, диалоджы.

Æрхæцæн нысæнтты фембæлд.

Социокультурон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

Æхсæнад æмæ цардыуаг. Бинонты цардыуаг. Ирон æгъдæуттæ. Хистæр æмæ кæстæры, уазæг æмæ фысымы 'хсæн ахастытæ, хи дарыны уаг. Улæфты рæстæг. Ды æмæ де 'мбæлттæ. Ирон бæрæгбонтæ. Удварны хæзнатæ. Райгуырæн бæстæ. Адæймаг æмæ æхсæнадон цард. Разамынд дæттыны сусæгдзинаedtæ. Æфсæддон намыс. Æндæр бæстæты цард. Ирыстоны рагон историйы цаутæ. Ирыстоны баиу Уæрæсеимæ. Ирыстоны паддзахадон арæст æмæ нысæнттæ. Республикæйы социалон-экономикон уавæр. Фæсивæды проблемæтæ нæ рæстæджы.

Æрдз. Нæ алыварс дуне. Адæймаг æмæ æрдз. Афæдзы афонтæ. Космосон тыгъдад. Æрдзы фæзындтæ. Æрдз æмæ адæймаг. Зайæгойты дуне. Ирыстоны хæхтæ æмæ цæугæдæттæ. Уæрæсе, Кавказ æмæ æндæр бæстæты æрдзы хъæздыгдзинаedtæ. Мæргътæ æмæ цæрæгойты цард. Ирыстоны кæмттæ. Ирыстоны æрдзы хъæздыгдзинаedtæ. Зæххы къори. Адæймаг æмæ космос. Галактикæйы арæст.

Ахуырад æмæ фæллой. Ахуыры фыццаг бон. Каникултæ алы рæтты æмæ бæстæты. Ахуыргæнæн чиныг. Боны фæтк. Скъолайы чиныгдон. Скъолайы бæрæгбонтæ. Ахуыргæнæг æмæ скъоладзаутæ. Зындгонд ахуыргæндтæ. Наукæ æмæ ахуырад. Фæллойы ахадындынад адæймаджы царды. Алыхуызон дæсныæдтæ. Скъоладзауты æхсæнадон

куыст. Ирон литературон æвзаджы равзæрд. Хосгæнæн кæрдæджытæ. Иуæй-иу куыстуæтгæ. Ахуырад Уæрæсейы æмæ æндæр бæстæты. Антиконт æмæ астæуккаг æнусты ахуыргæндтæ Зæххы тыххæй. Антиконт ахуыргæндтæ космосы тыххæй. Цыбыр зонинагтæ зындгонд ахуыргæндты тыххæй. Дунейы адæмты æвзæгтæ. Ирон æвзагзонынады историйæ.

Культурæ. Æвзаг æмæ культурæ. Мадæлон æвзаг. Уырыссаг æвзаг. Ирон æмæ дунейы адæмты культурæ. Ныхасы этикет. Ирон адæмы дзургæ сфæлдыстады уацмыстæ. Ирыстоны цытджын лæгтæ. Уæрæсейы хъæбатыртæ. Адæймаджы удварны миниуджытæ. Къостайы цард æмæ сфæлдыстад. Царциаты диссæгтæ. Ирыстоны рагон цардæй. Адæмон-поэтикон сфæлдыстад. Нарты кадджытæ – ирон адæймаджы удварны кодекс. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты æфсæддон разамонджытæ æмæ хуымæтæг салдæттæ. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты цыртдзæвæнтæ Ирыстоны. Ирон адæмы æгъдæуттæ. Курдиат æмæ аивады тых. Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ. Мадæлон æвзаг. Спорт æмæ Олимпиаг хъæзтытæ. Зындгонд ирыстойнаг спортсментæ. Спорт æмæ физкультурæйы ахадындынад царды.

Ныхасы культурæ. Ирон национ культурæ: нывкæнынад, музыкалон аивад, киноаивад. Ирыстоны намысы лæгтæ. Дунейы адæмты музыкалон культурæ. Нырыккон музыкайы стильтæ. Зындгонд музыканттæ æмæ музыкалон къордтæ.

Тематикон пълан 6 къл. (къуыри 1,5 сах., æдæппæтæй 51 сах., уыдонæй 4 сах. – контролон куыстытæ)

Урочы номыр	Темæ	Урочы мидис	Скъоладзауты архæйдтыты хуызты характеристикæ
5-æм къласы рацыд æрмæг фæлхат кæнын (3 сах.)			
1.	Фонетикæ. Лексикæ. Дзырдарæзт.	Фонетикæ, лексикæ, дзырдарæзт куыд æвзагзонынады хæйттæ.	Фонетикæ, лексикæ æмæ дзырдарæзтæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мырты равзæрд, сæ дих. Алфавит. Уæнг. Цавд.Дзырды фонетикон æвзæрст. Апостроф æвæрыны æгъдæуттæ. Мырты æмхуызонад. Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдтæ. Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг. Синонимтæ. Антонимтæ. Омонимтæ. Дзырдарæзт куыд æвзагзонынады хай. Дзырдарæзæг морфемæтæ. Дзырдты бындурты хуызтæ. Æмуидагон дзырдтæ. Вазыгджын дзырдтæ.	Дзырд фонетикон æвзæрст кæнын. Апостроф æвæрыны æгъдæуттææмбарын кæнын. Дзырдтæм синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Омонимтæ иртасын. Дзырды уидаг хицæн кæнын. Схемæтæм гæсгæ дзырдтæ аразын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Мадæлон æвзаг. Мадæлон æвзаджы ахадындзинад. Зындгонд адæймæгтæ мадæлон æвзаджы тыххæй. «Мадæлон æвзаг»Габдулла Тукай (Хъодзаты Æхсары тæлмац). «Рувас æмæ хъæддзау» (Эзоп)	Текст аив кæсын. Æмбисæндты хъуыды æмбарын кæнын. Хуымæтæг даргъ хъуыдыйæдтæ аразын.
2.	Морфологи (номдар, миногон, нымæцон).	Морфологи куыд æвзагзонынады хай. Номдар, миногон, нымæцон.	Номдар, миногон æмæ нымæцонæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйттæ, сæ дих. Номдары морфологион	Номдары морфологион æууæлтæ иртасын. Миногонтæ, цы дзырдтимæ баст сты, уый бæрæг

		æууæлтæ. Номдарты бирæон нымæцы арæзты хицæндзинадтæ. Миногоны нысаниуæг, йæ бæрцбарæнтæ. Ахастæвдисæг æмæ миниуæгæвдисæг миногонтæ. Нымæцон куыд ныхасы хай.	кæнын. Дзырдбасты сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ хицæн кæнын. Нымæцонтæ дзырдтæй фыссын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны истори. Ирыстоны баиу Уæрæсеимæ. Скифаг зындгонд лæгтæ Анахарсис æмæ Токсарид. Анахарсисы цыргъзонд ныхæстæ. Блиаты Марк. «Ирыстонкуыд баиу ис Уæрæсеимæ» «Скифаг æрдхорддзинад» («Иронæмбисонды хабæрттæ»)	Тексты темæ йæ сæргондмæ, стæй нывмæ гæсгæ бæрæг кæнын; аив кæсын; сæргонд ын дæттын. Цитатæйы хъуыды æмбарын кæнын.
3.	Синтаксис.	Синтаксис куыд æвзагзонынады хай. Дзырдбаст æмæ хъуыдыйад. Текст. Ныхасы стильтæ.	Синтаксисæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырдбаст. Сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ. Хъуыдыйæдты дих сæ арæзт, загъды нысан æмæ интонацимæ гæсгæ. Хъуыдыйады грамматикон бындур. Хъуыдыйады уæнгтæ, сæ дих. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хъуыдыйады синтаксисон æвзæрст. Текст. Ныхасы стильтæ.	Тексты мидæг дзырдбæстытæ схемæтæм гæсгæ агурын. Схемæтæм гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразын. Вазыгджын дзырдтæ æмæ номдарты растфыссынад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны истори. Ирайнаг æвзæгты къорд. Ирæтты равзæрд. Андрей Шегренæ наукон цæстæнгас. «Ирæттæ. Чи сты?» I хай. (Исаты М.) «Ирон адæмон культурæ: уадын æмæ хореографи» (Журнал «Мах дуг»-æй) «Мæ уды стъалы» (Аслæмырзаты Дз.)	Текст пыланмæ гæсгæхи ныхæстæй дзурын. Тексты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын.
Лескикæ æмæ фразеологи (6 сах.)			
4.	Æппæтадæмон	Ирон æвзаджы дзырдты дих: æппæтадæмон; хицæн	Иронæвзаджы лексикайы дзырдты къордтæм

	дзырдтæ. Бындурон ирон дзырдтæамææнд æрæвзæгтæй æрбайсгæ дзырдтæ.	къордтæ кæмæй пайда кæнынц, уыдон; бындурон; æрбайсгæ. <i>Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад.</i>	гæсгæ дæнцæгтæ хæссын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйттæ (номдар, миногон, нымæцон).	Дзырдтæ уырыссаг æвзагæй иронмæ тæлмац кæнын. Дзырdbæстытæ æмæ хъуыдыйæдтæ аразын. <i>Æрбайсгæ дзырдтæ фыссын.</i>
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны истори. Ирæттæ равзæрд. Зындгонд ахуыргæндты иртасæн куыст (В.Ф. Миллер, Абайты В.). Алайнæгты цард æвдисæг дзауматæ. «Ирæттæ. Чи сты?» II хай. (Исаты М.) «Алайнæгты царды тыххæй».	Текстмæ гæсгæ фæрстытæ дæттын. Фæрстытæм гæсгæ диалог аразын.
5.	Диалектизмтæ. Профессионализм тæ.	Диалектон æмæ профессионалон дзырдтæ.	Диалектон æмæ профессионалон дзырдтæ иртасын, дæнцæгтæ хæссын. Диалектизмтæ литературон æвзаджы дзырдтæй ивын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æппæтадæмон дзырдтæ.Дзырды хæйттæ. Дзырdbаст. Номдар æмæ миногони синтаксисон функцитæ хъуыдыйады. Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады æмхуызон уæнгтимæ.	Рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтимæ æрхæцæн нысæнттæ æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны истори. Скифæгты цард æвдисæг дзауматæ. «Скифаг сызгъæрин худ» (Журнал «Фидиуæг»-æй).	Текст хи ныхæстæй дзурын. Дзырд хæйттæм гæсгæ æвзарын. Тексты структура (райдайæн, сæйраг хай, кæронбæттæн) бæрæг кæнын.
6.	Архаизмтæ. Историзмтæ.	Зæронд дзырдты къордтæ: архаизмтæ æмæ историзмтæ.	Зæронд дзырдты къордтæ: архаизмтæ æмæ историзмтæ иртасын, дæнцæгтæ хæссын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æппæтадæмон дзырдтæ.Диалектизмтæ. Профессионализмтæ. Номдарты бираон нымæцы растфыссынад.	Тексты архаизмтæ æмæ историзмтæ агурын, сæ нысаниуæг сын æмбарын кæнын. «Ирон-уырыссаг дзырдуат»-æй пайда кæнын. Дзырдтæм синонимтæ агурын.

		Апостроф æвæрыны æгъдæуттæ.	Номдарты бирæон нымæцы растфыссынад æмæ апостроф æвæрыны æгъдæуттæ æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон æгъдæуттæ. Нæ рагфыдæлтæ æгъдау - хъонахъдзинад. Нæлгоймаджы рагон ирон дарæс. «Рагон ирон æгъдæуттæ»*. Скъуыддзаг «Нæ фыдæлтæ цыбыркъух уыдысты...» (Дзесты К). «Фæззыгон барæг» (Айларты И.)	Текст аив кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын, сæргонд ын дæттын.
7.	Неологизмтæ.	Ног дзырдты (неологизмты) фæзынд.	Ног дзырдты (неологизмты) фæзынд æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æппæтадæмон дзырдтæ. Диалектизмтæ. Профессионализмтæ. Архаизмтæ. Историзмтæ. Дзырды фонетикон æвзæрст.	Тексты неологизмтæ агурын. Сæ нысаниуæг, стæй куыд фæзындысты, уый æмбарын кæнын. Дзырдтæм синонимтæ агурын. Дзырд фонетикон æвзæрст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстон. Туристон комплексы арæзтад Мамысонгомы. «Мамысон»* «Балц Саранскмæ»*	Текст аив кæсын. Текстмæ гæсгæ хи хъуыдытæ дзурын.
8.	Фразеологион дзырдбæстытæ.	Фразеологион дзырдбæстыты нысаниуæг.	Фразеологион дзырдбæстыты нысаниуæг æмæ арæст æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æппæтадæмон дзырдтæ. Диалектизмтæ. Профессионализмтæ. Архаизмтæ. Историзмтæ. Неологизмтæ. Хуымæтæг даргъ хъуыдыйад, сæйраг уæнгтæ.	Лексикайæ рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты фразеологион дзырдбæстытæ агурын, синонимты фæрцы сæ æмбарын кæнын. Нывтæм гæсгæхуымæтæг даргъ хъуыдыйад аразын, сæйраг уæнгтæ бæрæг кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Къоста – ирон адæмы стъалы.	Текст хи ныхæстæй дзурын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг

		Къостайы фæдзæхст ирон адæмæн. Дзодзыккаты Зæидæ. Ирон æвзаджы фразеологизмты тыххæй. «Къостайы фæдзæхст»*	кæнын.Фразеологион дзырдбæстытимæ хъуыдыйæдтæ аразын.
9.	Контролон куыст		
Дзырдарæзт (3 сах.)			
10.	Вазыгджын дзырдтæ.	Ирон æвзаджы дзырдарæзты сæйраг мадзæлттæ: морфемон; бындуртæ кæрæдзимæ æфтауын; иу ныхасы хайы рахызт æндæрмæ. Вазыгджын дзырдты растфыссынад.	Ирон æвзаджы дзырдарæзты сæйраг мадзæлттæ, стæй вазыгджын дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын.
		Фæлхат кæнын Дзырдарæзтон æвзæрст. Номдарты растфыссынад: мырты æмхуызонад, стыр дамгъæ. Профессионалон дзырдтæ.	Текстæй фыссын: дзырдтæ схемæтæм гæсгæ; дзырдбæстытæ фæрстытæм гæсгæ. Дзырдтæм синонимтæ агурын. Вазыгджын дзырдты хæйттæ хицæн кæнын.Номдарты растфыссынад: мырты æмхуызонад, стыр дамгъæ æмбарын кæнын.
		Ныхасы рæзт Къостайы ном – æнусон. Тугъанты М. сфæлдыстадон куыст. «Къостайы сурæт нывкæнынад æмæ скульптурæйы»* «Тугъанты Махарбег» (Дзантиаты А.)	Текст аив кæсын, хи ныхæстæй йæдзурын. Тексты æрдзы æрфыст агурын.
11.	Дзырдарæзт.	Ирон æвзаджы дзырдарæзты сæйраг мадзæлттæ разæфтуан æмæ фæсæфтуан.	Ирон æвзаджы дзырдарæзты сæйраг мадзæлттæ зонын.
		Фæлхат кæнын Дзырды морфемон æвзæрст. Вазыгджын, стæй æрбайсгæ дзырдтæ. Вазыгджын дзырдты растфыссынад.	Тексты агурын: дзырдтæ схемæтæм гæсгæ; вазыгджын, стæй æрбайсгæ дзырдтæ. Фæсæфтуанты фæрцы, стæй схемæтæм гæсгæ дзырдтæ аразын. Вазыгджын дзырдты растфыссынадæмбарын кæнын. Вазыгджын дзырдты хæйттæ хицæн кæнын.

		<i>Ныхасы рæзт</i> Ирыстон. Къæхтысæр – Ирыстоны рæсугъддæр бынæттæй иу. Æрдз хъахъхъæныны ахадындзинад æмæ мæдзæлттæ. «Къæхтысæр»* «Фæззыгон хæххон æхсæв...» (Бесаты Т.)	Текст аив кæсын, сæргонд ын дæттын, абзацтыл æй дих кæнын. Дзырдтимæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын.
12.	Дзырдарæзт	Ирон æвзаджы дзырдарæзты сæйраг мæдзæлттæ разæфтуан æмæ фæсæфтуан.	Ирон æвзаджы дзырдарæзты сæйраг мæдзæлттæ зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды морфемон æвзæрст. Вазыгджын дзырдты растфыссынад.	Дзырдарæзтæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты агурын: дзырдтæ схематæм гæсгæ; дзырdbæстытæ фæрстытæм гæсгæ. Дзырдтæм антонимтæ агурын. Вазыгджын дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Ирыстон Ирыстоны хæхтæ. Нæ зындгонд æмзæххон – Хъаныхъуаты Бола; йæ фæзминаг миниуджытæ. «Къæдзæхы хуызæн лæг» (Журнал «Ногдзау»-æй) «Комы наæгæй дзæбæх зынд Мæсчыхъæу...» (Цæгæраты М.). «Нæ Иры хæхтæ!...» (Мыртазты Б.)	Текст аив кæсын, сæргонд ын дæттын. Текстмæ гæсгæ хи хъуыдытæ дзурын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæ дæттын. Фæрстытæм гæсгæ диалог аразын.
Номдар (5 сах.)			
13.	Номдарты дзырдарæзт. Номдарты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы.	Номдарты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы.	Номдарты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы зоннын.
		<i>Фæлхат кæнын:</i> Номдары нысаниуæг, йæ грамматикон æууæлтæ æмæ синтаксисон функцитæ. Номдарты бирæон нымæц аразыны хицæндзинадтæ.	Номдарæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты агурын: дзырдтæ æмæ дзырdbæстытæ схематæм гæсгæ; орфограмматæ. Дзырдтæм синонимтæ æмæ антонимтæ агурын.

			Дзырдты хэйттæ хицæн кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Фыдæлты хæзнатæ. Адæмон хореографи, хъисфæндыр. «Адæмон хореографи» (Журнал «Мах дуг»-æй) «Хъисфæндыр» (Къадзаты С.) «Ирон фæндыр» (Чеджемты Æ.)	Текст аив кæсын, хи хъуыдытæ дзурын. Дзырдбыд райхалын.
14.	Номдарты дзырдарæст дзырдтæ (бындуртæ) кæрæдзимæ æфтауыны руаджы.	Номдарты дзырдарæст дзырдтæ (бындуртæ) кæрæдзимæ æфтауыны руаджы.	Номдарты дзырдарæст дзырдтæ (бындуртæ) кæрæдзимæ æфтауыны руаджы зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджын дзырдты арæст æмæ растфыссынад. Фразеологион дзырdbæстытæ.	Вазыгджын дзырдты хэйттæ хицæн кæнын, сæ растфыссынад сын æмбарын кæнын. Фразеологион дзырdbæст синонимæй ивын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Улæфты рæстæг Рагзаманты хæзтытæ. Рæвдауæн дзырдтæ. Адæмимæ хæлар ахастдинадтæ аразыны мадзæлттæ. Айларты Измаил. «Рагзаманты хæзтытæ» «Нæ рагфыдæлты хæзтытæ»* «Фыццаг уал дæ хæлæс аив» (Æмбисонд) «Чызджыты бæрæгбон Японийы»*	Текст аив кæсын, сæргонд ын хъуыды кæнын. Грамматикон хъазты архайын. «Ирон-уырыссаг дзырдуат»-æй пайда кæнын, афтæмæй текст ирон æвзагæй уырыссагмæ тæлмац кæнын. Рæвдауæн дзырдтæй пайда кæнын.
15.	Цыбыргонд вазыгджын дзырдтæ.	Цыбыргонд вазыгджын дзырдты арæзты мадзæлттæ, сæ растфыссынад.	Цыбыргонд вазыгджын дзырдты арæзты мадзæлттæ æмæ сæ растфыссынад зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды æвзæрст хэйттæм гæсгæ. Хъуыдыйады синтаксисон æвзæрст.	Тексты агурын дзырдтæ схемæтæм гæсгæ. Дзырд хэйттæм гæсгææвзарын. Хъуыдыйад синтаксисон æвзæрст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Наукæ æмæ ахуырад. Нæ ахуыргæндты иртасæн куыст. В.Ф. Миллеры након фæллæйттæ. «Нæ ахуыргæндтæ – Дунеон конгрессы»* «Стыр ахуыргонд»* (В.Ф. Миллеры тыххæй)	Вазыгджын номдаримæ хъуыдыйад аразын. Текстæн таурæгъон хъуыдыйæдтæй пылан фыссын. Текст пыланмæ гæсгæ хи ныхæстæй дзурын. Текстмæ гæсгæ æлвæст изложени фыссын.

16.	Контролон куыст		
17	Æндæр ныхасы хæйттæ номдарты ролы.	Субстантиваци – номдартæ аразыны мадзал.Номдары морфологион æвзæрст.	Æндæр ныхасы хæйттæ номдары ролы иртасын. Номдар морфологион æгъдауæй æвзарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номдарты дзырдарæзты мадзæлттæ. Номдары морфологион æууæлтæ, йæ синтаксисон функци.	Номдарæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Таблицæ «Номдарты дзырдарæзты мадзæлттæ» баххæст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Удварны миниуджытæ: зыд кæнын хорз нæу. Аргъау «Зыд лæг» «Цъиах æмæ бæлæттæ» (Эзоп)	Текст аив кæсын. Тексты райхæлд (развитие) йæ райдайæнмæ гæсгæ бæрæг кæнын.
Миногон (4 сах.)			
18.	Миногонты дзырдарæзт. Миногонты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы.	Миногонты дзырдарæзты мадзæлттæ. Миногонты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы. Миногонты растфыссынад разæфтуантæ æ- æмæ æм- имæ.	Дзырдтæй разæфтуантæ æ- æмæ æм-ы фæрцы миногонтæ аразын.. Схемæтæм гæсгæ миногонтæ аразын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногонты нысаниуæг, сæ дих, бæрцбарæнтæ, тасындзæг æмæ синтаксисон функцитæ. Вазыгджын дзырдты растфыссынад.	Миногонæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Вазыгджын дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Фыдæлты хæзнатæ Ирон адæмон дзыхæйдзургæ сфæлдыстад. Таурæгъ «Стъалыты нæмттæ»	Дзырdbæстытæ хъуыды кæнын. Текст аив кæсын. Æмбисæндтæй пайда кæнын.
19.	Миногонты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы.	Миногонты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы. Миногонты растфыссынад (цæхх-цæхджын, зæхх – зæхджын æ.а.д.).	Миногонты дзырдарæзт разæфтуантæ æмæ фæсæфтуанты руаджы зонын. Миногонты растфыссынад (цæхх-цæхджын, зæхх – зæхджын æ.а.д.) æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногонты нысаниуæг, сæ дих, бæрцбарæнтæ,	Тексты агурын: дзырдтæ схемæтæм гæсгæ; вазыгджын, стæй æрбайсгæ дзырдтæ.

		тасындзæг æмæ синтаксисон функцитæ. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад. Дзырды æвзæрст хæйттæм гæсгæ.	Æрбайсгæ дзырдты растфыссынадæмбарын кæнын. Дзырдтæ сæ арæзмæ гæсгæ къордтыл дих кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Удварны миниуджытæ Бинонты æнгомдзинады ахадындзинад. «Къухтæ» (Альбрехт Дюрер – зындгонд нывгæнæг) (Журнал «Мах дуг»-æй) Таурæгъ «Сæрыстыр Æхсær бæлас»	Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстæн фарстон хъуыдыйæдтæй пылан фыссын. Фæрстытæм гæсгæ диалог аразын. Фразеологион дзырdbæстытæм синонимтæ агурын.
20.	Миногонты дзырдарæзт дзырдтæ (бындуртæ) кæрæдзимæ æфтауыны руаджы.	Миногонты дзырдарæзт дзырдтæ (бындуртæ) кæрæдзимæ æфтауыны руаджы.	Миногонты дзырдарæзт дзырдтæ (бындуртæ) кæрæдзимæ æфтауыны руаджы зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногонты нысаниуæг, сæ дих, бæрцбарæнтæ, тасындзæг æмæ синтаксисон функцитæ. Вазыгджын дзырдтæ; сæ растфыссынад.	Тексты агурын дзырдтæ схематæм гæсгæ. Вазыгджын миногонтæ аразын; сæ хæйттæ сын хицæн кæнын. Вазыгджын дзырдты хæйттæ хицæн кæнын, сæрастфыссынад сын æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Удварны миниуджытæ: хъал, зынарвæссон уæвын хорз нæу. «Хъал Дидинæг» I хай (Дзугаты Г.)	Текст рольтæм гæсгæ кæсын.Æмбисæндты хъуыды æмбарын кæнын. Грамматикон хъазты архайын «Чи тагъддæр сараздзæн дзырдтæ?»
21.	Номдарты рахызт миногонтæм.	Номдарты рахызт миногонтæм. Миногоны морфологион æвзæрст.	Номдарты рахызт миногонтæм зонын. Миногон морфологион æгъдауæй æвзарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногонты дзырдарæзт. Номдар æмæ миногоны нысаниуæг, сæ синтаксисон функцитæ.	Миногонæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Таблицæ «Миногонты дзырдарæзт» баххæст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Удварны миниуджытæ: хъал, зынарвæссон уæвын хорз нæу. «Хъал Дидинæг» II хай (Дзугаты Георги.)	Текст рольтæм гæсгæ кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын. Æмбисæндтæй пайда кæнын.
Нымæцон (6 сах.)			

22.	Нымæцон. Ирон нымады хуызтæ.	Ирон нымады хуызтæ: дæсгæйттæ æмæ ссæдзгæйттæй.	Ирон нымады хуызтæ зонын. Нымæцонтæ дæсгæйттæ æмæ ссæдзгæйттæй нымадæй дзурын æмæфыссын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцон куыд ныхасы хай. Бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонты нысаниуæг. Вазыгджын дзырдтæ.	Нымæцонæй рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Вазыгджын дзырдты арæзт æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрдз æмæ адæймаг Нæ бæстæйы æппæты фыццаг фæдзæхст бынат – Баргузинаг (Баргузинский заповедник). Æрдз хъахъхъæныны мадзæлттæ. «Баргузинаг фæдзæхст бынат»* «Нымæцонты тыххæй»*	Текст аив кæсын, йæ проблемæ йын бæрæг кæнын. Доклад презентациимæ цæттæ кæнын. Æмбисæндтæй пайда кæнын. Схематæм гæсгæ дзырdbæстытæ аразын.
23.	Нымæцонты арæзт.	Нымæцонты арæзт: хуымæтæг, вазыгджын, амæд. Нымæцон иу -ы растфыссынад.	Нымæцонты арæзт, стæй нымæцон иу -ы растфыссынад зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ирон нымады хуызтæ. Бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонты нысаниуæг. Дзырды фонетикон æвзæрст. Дзырды æвзæрст йæ арæзтмæ гæсгæ.	Тексты нымæцонтæ агурын; бæрæг сын кæнын сæ хуыз æмæ арæзт. Дзырд йæ арæзтмæ гæсгæ, стæй фонетикон æгъдауæй æвзарын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрдз нæ алыварс Национ парк «Алани». Æрдз хъахъхъæныны мадзæлттæ. Килиманджаро - Африкæйы бæрзонддæр хох. «Национ парк «Алани»* «Килиманджаро»*	Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текст хи ныхæстæй дзурын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын. Нымæцонтæй пайда кæнын.
24.	Контролон куыст		
25.	Бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонты тасындзæг.	Бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонты тасындзæг.	Бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонтæ тасындзæг кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцонты арæзт: хуымæтæг, вазыгджын, амæд. Номдарты бирæон нымæцы растфыссынад.	Рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Номдарты бирæон нымæцы растфыссынад æмбарын кæнын.

		<i>Ныхасы рæзт</i> Æрдз нæ алыварс Дон – царды æмбис. Доны сыгъдагдзинад хъахъхъæныны ахадындзинад. «Дон – царды хос»* «Цад æмæ денджыз» (Журнал «Ногдзау»-æй) «Дзирасгæ» (Малити Г.)	Нымæцонтæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы. Математикон терминтæй пайда кæнын. Текст аив кæсын, сæргонд ын дæттын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын.
26.	Дихон нымæцонтæ.	Дихон нымæцонтæ: сæ арæзт æмæ тасындзæг.	Дихон нымæцонты нысаниуæг зонын. Цифрæтæ дихон нымæцонтау фыссын, тасындзæг сæ кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцонты нысаниуæг æмæ арæзт. Бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонты тасындзæг. Номдарты бирæон нымæцы растфыссынад.	Нымæцонай рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Номдарты бирæон нымæцы растфыссынад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Æрдз æмæ адæймаг Цуанæтты æгъдауттæ. Царæгойтæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. Дзæуджыхъæуы Хетæгкаты Къ. номыл культурæ æмæ фæлладуадзыны парк. «Цуанæтты æгъдауттæй», «Цуанæтты æвзаджы тыххæй» (Хъесаты В.) «Дзæуджыхъæуы парк» *	Текстæн фарстон хъуыдыйæдтæй пълан фыссын, хи ныхæстæй йæ дзурын, сæргонд ын дæттын. Сырх чиныджы ахадындзинад æмбарын кæнын. Текст уырыссаг æвзагæй иронмæ тæлмац кæнын. Дихон нымæцонтимæ дзырдбæстытæ æмæ хъуыдыйæдтæ аразын.
27.	Мурон нымæцонтæ.	Мурон нымæцонтæ: сæ арæзт æмæ тасындзæг. Нымæцонны морфологион æвзæрст.	Мурон нымæцонты арæзт æмæ тасындзæг зонын. Нымæцон морфологион æгъдауæй æвзарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцон куыд ныхасы хай. Сæ дих сæ нысаниуæг æмæ арæзтмæ гæсгæ.	Нымæцонай рацыд æрмæгмæгæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты нымæцонтæ агурын, бæрæг сын кæнын сæ хуыз сæ нысаниуæг æмæ арæзтмæ гæсгæ, тасындзæг сæ кæнын. Нымæцонтæ дзырдтæй фыссын.
		<i>Ныхасы рæзт</i>	Текст аив кæсын, хи ныхæстæй йæ дзурын, сæргонд

		Æрдз – нæ алыварс. Ирыстоны хъæдтæ, бæлæстæ. Сæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. Дунейы диссæгтæ. «Ирыстоны хъæдтæ»* «Александриаг (Фаросаг) маяк»* Сиукъаты Никъала. «Мæй æмæ Хур»	ын дæттын. Æмбисæндтæй пайда кæнын. Хъæд хъахъхъæныны проблемæмæ гæсгæ плакат ныв кæнын.
Номивæг (9 сах.)			
28.	Номивджыты нысаниуæг æмæ сæ сæйраг грамматикон æууæлтæ. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ.	Номивджыты нысаниуæг æмæ сæ сæйраг грамматикон æууæлтæ. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ.	Номивджыты нысаниуæг, сæ сæйраг грамматикон æууæлтæмæ сæ дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ зонин.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивджыты нысаниуæг, цæсгæмттæ. Цæсгомон номивджыты тасындзæг. Нымæцонты хуыз сæ нысаниуæг æмæ арагътæмæ гæсгæ. Вазыгджын дзырдтæ, сæрмагонд номдартæ æмæ номдарты бираон нымæцы растфыссынад.	Номивæгæй рацыд æрмагмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты агурын: номивджытæ; дзырдтæ æмæ дзырдбæстытæ схематæм гæсгæ; орфограммæтæ. Вазыгджын дзырдтæ, сæрмагонд номдартæ æмæ номдарты бираон нымæцы растфыссынад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Зæхх – нæ цæрæн Ирыстоны горæттæ æмæ хъæуты нæмтты равзæрд (Беслæн, Олгинскæ, Бæтæхъо). «Ирыстоны хъæуты нæмттæ» (Журнал «Ногдзау»-æй) «Мæ хъæу» (Балаты А.)	Текст аив кæсын, сæргонд ын дæттын. Грамматикон хъазты архайын - «Базон хъæуты нæмттæ».
29.	Цæсгомон номивджытæ.	Цæсгомон номивджытæ иронау æмæ дыгуронау. Цæсгомон номивджыты дыууæ хуызы: æххæст æмæ цыбыр; сæ тасындзæг; цыбыр формæты растфыссынад. Ироны нихасы этикетты домæнтæ: номивджытæ ды æмæ сымах-æй пайда кæнын.	Цæсгомон номивджытæ иронау æмæ дыгуронау; цæсгомон номивджыты дыууæ хуызы: æххæст æмæ цыбыр; сæ тасындзæг; цыбыр формæты растфыссынад зонин.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Цæсгомон номивджыты нысаниуæг. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.	Номивæгæй рацыд æрмагмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Хъуыдыйады уæнгтæ хицæн кæнын.

		<i>Ныхасы рæст</i> Адаёймаг æмæ цæрæгой. Адаёймаджы ахаст цæрæгойтæм. «Хорз у бæх» (Айларты Ч.) «Бæх – скифæгтæ æмæ сæрмæтæгтæм» (Журнал «Ногдзау»-æй) «Мæ бæх» (Цæрукъаты А.) «Ирон ныхасы этикеты æгъдæуттæ»*	Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстæн фарстон хъуыдыйæдтæй пълан фыссын, хи ныхæстæй йæ дзурын. Ныхасы ситуацитæм гæсгæ фæрстытæ дæттын, тæлмац сæ кæнын уырыссаг æмæ фæсарæйнаг æвзæгтæм. Сочинени фыссын бæлвырд темæмæ гæсгæ: «Мæ уарзон цæрæгой». Ирон ныхасы этикеты домæнтæ: номивджытæ ды æмæ сымах-æй пайда кæнын, барын сæ уырыссаг æмæ фæсарæйнаг æвзæгты домæнтимæ.
30.	Здæхгæ номивджытæ.	Здæхгæ номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ тасындзæг.	Здæхгæ номивджыты нысаниуæг иронау æмæ дыгурунау, стæй сæ тасындзæг зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Сидæн; æрхæцæн нысæнттæ сидæнимæ. Хъуыдыйады синтаксисон æвзæрст.	Номивæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Æрхæцæн нысæнттæ сидæнимæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйад синтаксисон æвзæрст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Цæрæгойты дуне Сæ ахадындынад æмæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. «Хæхты фидауц»* «Дзæбидыр æмæ саг» (Байаты Г.) «Тулдз æмæ хъæз» (Эзоп)	Текст рольтæм гæсгæ кæсын, йæ темæ йын бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæ фыссын, уыдонмæ гæсгæ диалог аразын. Текст ирон æвзагæй уырыссагмæ тæлмац кæнын. Здæхгæ номивджытæй пайда кæнын.
31.	Амонæн номивджытæ.	Амонæн номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ тасындзæг, æмæ растфыссынад.	Амонæн номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ тасындзæг æмæ растфыссынад зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Цæсгомон номивджыты дыууæ хуызы: æххæст æмæ цыбыр.	Номивæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Хъуыдыйад синтаксисон æвзæрст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Мæргъты дуне Мæргъты дунейы цымыдисаг хабæрттæ, сæ	Текстмæ гæсгæ фæрстытæ фыссын, уыдонмæ гæсгæ диалог аразын. Амонæн номивджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ

		ахадындзинад æрдзы, сæ хъахъхъæныны мæдзæлттæ. «Гоппойцъиу»* «Цъæх мæга»* Скъуыддзаг æмдзæвгæйæ «Æз уымæн сарæзтон хæдзар» (Хъодзаты Æ.)	фысгæ ныхасы.
32.	Фарстон-ахастон номивджытæ.	Фарстон-ахастон номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ тасындзæг. Таурæгъон, фарстон æмæ хъæрон интонаци.	Фарстон-ахастон номивджыты нысаниуæг иронау æмæ дыгурунау, стæй сæ тасындзæг зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивæджы нысаниуæг. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Дзырды æвзæрст хæйттæм гæсгæ. Вазыгджын хъуыдыйад.	Номивæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Дзырд хæйттæм гæсгææвзарын. Вазыгджын хъуыдыйады арæзт зонын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрдз æмæ адæймаг Адæймаджы ахаст цæрæгойтæм. Фæллоу кæныныл ахуыр кæнын. Удварны миниуджытæ: хæрзгæнæг. «Æрдзы хæлæрттæ» I хай. (Чеджемты Г.) «Æцæг адæймаг»* «Хæрзгæнæджы æмбисонд»(Журнал «Мах дуг»-æй)	Текст рольтæм гæсгæ кæсын. Фæрстытæм гæсгæ диалог аразын. Фарстон-ахастон номивджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы. Диалог йæ райдайæнмæ гæсгæ дарддæр хæццæ кæнын. Хъуыдыйæдтæ интонацийы домæнтæм гæсгæ (таурæгъон, фарстон, хъæрон) дзурын æмæкæсын.
33.	Бæлвырд номивджытæ.	Бæлвырд номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ нысаниуæг æмæ тасындзæг.	Бæлвырд номивджыты нысаниуæг иронау æмæ дыгурунау, стæй сæтасындзæг зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Здæхгæ, амонаен æмæ фарстон-ахастон номивджытæ.	Номивæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрдз æмæ адæймаг Адæймаджы ахаст цæрæгойтæм. «Æрдзы хæлæрттæ». II хай (Чеджемты Г.)	Текст аив кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæ фыссын, уыдонмæ гæсгæ диалог аразын. Тексты хъуыдымæ гæсгææмбисонд æвзарын. Бæлвырд номивджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ

			фысгæ ныхасы. Сканворд æххæст кæнын.
34.	Æбæлвырд номивджытæ.	Æбæлвырд номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ нысаниуæг, тасындзæг æмæ растфыссынад.	Æбæлвырд номивджыты нысаниуæг иронау æмæ дыгурунау, стæй сæтасындзæг æмæ растфыссынад зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Здæхгæ, амонаен фарстон-ахастонамæ бæлвырд номивджытæ. Вазыгджын дзырдтæ. Хъуыдыйады синтаксисон æвзæрст.	Номивæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Вазыгджын дзырдты арæзт бæрæг кæнын. Хъуыдыйад синтаксисон æвзæрст кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Мæргъты дуне Мæргъты дунейы цымыдисаг хабæрттæ, сæ ахадындынад æрдзы, сæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. «Къуырмагарк»* «Поликсен»*	Текст аив кæсын, хи ныхæстæй дзурын. Æбæлвырд номивджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы. Текст ирон æвзагæй уырыссагмæ тæлмац кæнын. Цыбыр дзырдбыд райхалын.
35.	Æппæрццаг номивджытæ.	Æппæрццаг номивджытæ иронау æмæ дыгурунау, сæ нысаниуæг, тасындзæг æмæ растфыссынад. Номивæджы морфологион æвзæрст.	Æппæрццаг номивджыты нысаниуæг иронау æмæ дыгурунау, стæй сæ тасындзæг æмæ растфыссынад зонын. Номивæг морфологионагъдауæй æвзарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивджыты нысаниуæг æмæ сæ сæйраг грамматикон æууæлтæ. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ; сæ растфыссынад. Орфограммæ: мырты æмхуызонад.	Номивæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ контролон фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырdbæстытæ агурын схемæтæм гæсгæ. Орфограммæ - мырты æмхуызонад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Мæргъты дуне Мæргъты дунейы цымыдисаг хабæрттæ. «Халон» (Журнал «Ногдзау»-æй)	Текст аив кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæ фыссын, уыдонмæ гæсгæ диалог аразын. Æппæрццаг номивджытæй пайда кæнын дзургæмæ фысгæ ныхасы. Цардыуаджы ныхæстæ зонын æмæ сæ пайда кæнын.

36	Контролон куыст		
Мивдисæг (11 сах.)			
37.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджыты арæзт. Вазыгджын мивдисджыты растфыссынад.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджыты арæзт, стæй вазыгджын мивдисджыты растфыссынад зонын.
		Фæлхат кæнын Мивдисæджы нысаниуæг, йæ афонтæ, нымæцтæ, цæсгæмттæ æмæ синтаксисон функци. Мивдисæг уын-ы ифтындзæг. Орфограммæтæ: мырты æмхуызонад; вазыгджын дзырдты растфыссынад.	Мивдисæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Мивдисæг уын ифтындзæг кæнын. Æмбарын кæнын орфограммæтæ: мырты æмхуызонад; вазыгджын дзырдты растфыссынад.
		Ныхасы рæст Зайæгойты дуне Хъæд æмæ зайæгойты ахадындзинад, сæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. «Саугъæд» (Хъайтыхъты А.) «Гæдыбæлас» (Журнал «Ногдзау»-æй)	Текст рольтæм гæсгæ кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæй дзургæ æмæ фысгæ нихасы пайда кæнын. Тексты темæмæ гæсгæ энциклопедийæ пайда кæнын.
38.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджыты арæзт. Вазыгджын мивдисджыты растфыссынад.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджыты арæзт, стæй вазыгджын мивдисджыты растфыссынад зонын.
		Фæлхат кæнын Мивдисæджы нысаниуæг, йæ афонтæ, нымæцтæ, цæсгæмттæ æмæ синтаксисон функци. Вазыгджын дзырдты арæзт. Орфограммæтæ: вазыгджын мивдисджытæ æмæ номдарты бираон нымæцы растфыссынад; мырты æмхуызонад; дæргъвæтин æмхæлæсонтæ. Хъуыдыйады синтаксисон æвзæрст.	Тексты агурын мивдисджытæ, къордтыл (хуымæтæг, вазыгджын) сæ дих кæнын. Вазыгджын дзырдты арæзт бæрæг кæнын. Æмбарын кæнын орфограммæтæ: вазыгджын мивдисджытæ, стæй номдарты бираон нымæцы растфыссынад; мырты æмхуызонад; дæргъвæтин æмхæлæсонтæ. Хъуыдыйад синтаксисон æвзæрст кæнын.
		Ныхасы рæст Зайæгойты дуне Хъæд æмæ зайæгойты ахадындзинад, сæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. «Кæркмисындзæг», «Хъæды фидыц», «Хуырхæг»,	Текст аив кæсын, йæсæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын, хи нихæстæй йæ дзурын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуæппытæ фыссын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ нихасы. Доклад

		«Цай æмæ Китай»*	презентациимæ цæттæ кæнын.
39.	Мивдисæджы æбæлвырд формæ.	Мивдисæджы æбæлвырд формæйы арæст: фæсæфтуантæ – æн æмæ – ын -имæ. Мивдисæджы æбæлвырд формæ фæсæфтуан – ын -имæ, йæ тасындзæг æмæ ивынад нымæцтæм гæсгæ.	Мивдисæджы æбæлвырд формæйы арæст фæсæфтуантæ – æн æмæ – ын -имæ; мивдисæджы æбæлвырд формæ фæсæфтуан – ын -имæ, йæ тасындзæг æмæ ивынад нымæцтæм гæсгæ зонын. Мивдисджыты бындуртæй фæсæфтуанты руаджы æбæлвырд формæ аразын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Вазыгджын дзырдты арæст. Орфограммæтæ: вазыгджын дзырдты растфыссынад; мырты æмхуызонад.	Мивдисæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Æмбарын кæнын орфограммæтæ: вазыгджын дзырдты растфыссынад; мырты æмхуызонад. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы.
		<i>Ныхасы рæст</i> 8-æм марты – Сылгоймæгты æппæтдунеон бон Ныхасы культурæйы домæнтæ. Бæрæгбоны арфæтæ. Ирыстоны зындгонд сылгоймæгтæ. «Бæсты фидауц - сылгоймаг» (Цæгæраты М.) «Бæрæгбоны арфæтæ»*	Текст аив кæсын, йæ темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Диалог рольтæм гæсгæ кæсын. Æмбисæндты хъуыды æмбарын кæнын. Мивдисæджы æбæлвырд формæйæ пайда кæнын дзургææмæ фысгæ ныхасы (арфæтæ; сочинени «Мæ мад»).
40	Мивдисджыты разæфтуантæ.	Мивдисджыты разæфтуанты нысаниуджытæ. Мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ а-, ра-, ба-, æрба-, ны- хъæлæсон æ-й æрайдайгæ мивдисджытимæ.	Мивдисджыты разæфтуанты нысаниуджытæ, стæй мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисæджы æбæлвырд формæ. Дзырдбаст, сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ. Фразеологион дзырдбæстытæ. Орфограммæтæ: номдартæ бирæон нымæцы æмæ вазыгджын дзырдты растфыссынад; мырты æмхуызонад.	Дзырдбæстыты сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ иртасын. Мивдисджытæм фæрстытæ дæттын. Орфограммæтæ æмбарын кæнын: номдарты растфыссынад бирæон нымæцы; вазыгджын дзырдты растфыссынад; мырты æмхуызонад.
		<i>Ныхасы рæст</i>	Къæлæтты ист мивдисджытææмбæлгæ формæты

		Мад - арфæйаг ном Ирыстоны зындгонд сылгоймæгтæ – Задæлескы Нана. Ныййарæг мадæн аргъ æмæ кад кæнын. «Хъахъхъæнæм ныййарæджы!» (Тыджыты Ю.) «Задæлескы Нана»* «Рагуалдзæг» (Плиты Х.)	æвæрын, афтæмæй текст аив кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæ фыссын æмæ сын дзуапп дæттын. Фразеологион дзырdbæстыты нысаниуджытææмбарын кæнын. Хъуыдыйæдтæтекстмæ гæсгææххæст кæнын. Дзырdbæстытæ аразын.
41.	Мивдисджыты разæфтуантæ.	Мивдисджыты разæфтуанты нысаниуджытæ. Мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ а-, ра-, ба-, æрба-, ны-, раздæр сæ райдайæны хъæлæсон мыр кæмæн уыди, ахæм мивдисджытимæ. Дзырдтæ исын, ивазын, ивæзын-ы растфыссынад разæфтуантимæ а-, ра-, ба-, æрба-. Разæфтуан ны-йы растфыссынад	Мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ (орфограммæтæ) æмбарын кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы цæсгæмттæ, нымæцтæ æмæ афонтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ.	Мивдисæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Мивдисджытæм фæрстытæ дæттын; бæрæг сын кæнын сæ нымæц, цæсгом, афон; сæ арæзмæ гæсгæ сæ къордтыл дих кæнын. Мивдисджыты растфыссынадæй цы орфограммæтæ сахуыр кодтой, уыдон æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Дунейы диссæгтæ Дунейы зындгонддæр фонтантæ. Сæ истори æмæ ахадындзинад. «Фонтантæ»*	Текст аив кæсын, хи хъуыдытæ дзурын. Схемæтæм гæсгæ дзырdbæстытæ аразын. Проектон куысты архайын - «Дзæуджыхъæуы фонтантæ».
42.	Мивдисджыты разæфтуантæ.	Мивдисджыты разæфтуантæ. Мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ æр-, с-, фæ-.	Мивдисджыты растфыссынад разæфтуантимæ æр-, с-, фæ- зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты разæфтуантæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Контекстуалон синонимтæ.	Тексты мивдисджытæ агурын, сæ арæст сын бæрæг кæнын, фæрстытæ сæм дæттын. Мивдисджытæм разæфтуантæафтауын, сæ растфыссынад сын æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i>	Текст аив кæсын, хи ныхæстæй йæ дзурын, сæргонд

		Зайæгойты дуне Хъæд æмæ зайæгойты ахадындзинад, сæ хъахъхъæныны мадзæлттæ. «Нæ хъæумæ хæстæг ...» (Дзасохты М.) «Дзындзалæг»* «Диссаджы бæлас» (Журнал «Ногдзау»-æй)	ын дæттын. Текстмæгæсгæ фæрстытæ фыссын æмæ уыдонмæ гæсгæ диалог аразын. Мивдисджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы. Хъуыддаджы гæххæттытæ (хъусынгæнинаг, курдиат, бадзырд.а.д.) фыссын. Дзырдтæм контекстуалон синонимтæ агурын.
43.	Контролон куыст		
44.	Мивдисæджы хуызтæ (æххæст /æнæххæст).	Мивдисæджы дыууæ хуызы: æххæст /æнæххæст; æххæст хуызы арæзт.	Мивдисæджы дыууæ хуызы: æххæст/æнæххæст; æххæст хуызы арæзт зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæцтæ, афонтæ, сæ растфыссынад разæфтуантимæ.	Бæрæг кæнын мивдисджыты хуыз, афон, цæсгом, нымæц; æмбарын сын кæнын сæ растфыссынад разæфтуантимæ. Тексты мивдисджытæ агурын, бæрæг сын кæнын сæ хуыз (æххæст /æнæххæст), стæй сæрастфыссынад.
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрдз – нæ алыварс Адæймаджы ахаст æрдзмæ. «Æрдзон къуым» (Баситы М.) «Маргъы кадаг» (Мыртазты Б.)	Текст аив кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын. Тексттæ сæ арæзтмæ гæсгæ (цы? цавæр? / кæм? цы?) кæрæдзиимæ барын.
45.	Мивдисæджы здæхæнтæ.	Мивдисæджы здæхæнтæ: æргомон, бадзырдон, фæдзæхстон, бæллиццаг.	Мивдисæджы здæхæнтæ зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы ифтындзæг. Мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæцтæ, афонтæ; сæ растфыссынад разæфтуантимæ.	Мивдисджытæ ифтындзæг кæнын. Бæрæг кæнын мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæцтæ, афонтæ; сæ растфыссынад разæфтуантимææмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны цæугæдæттæ. Цæугæдæтты сыгъдæгдзинад хъахъхъæныны мадзæлттæ. Хорздзинад нæ сæфы.	Дзырдтæм синонимтæ агурын. Текст аив кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын.

		«Терк»* «Мæлдзыг æмæ бæлон» (Эзоп)	
46.	Мивдисæджы ифтындзæг фæдзæхстон здæхæны.	Мивдисæджы ифтындзæг фæдзæхстон здæхæны.	Мивдисæджы нысаниуæг фæдзæхстон здæхæны зонын, ифтындзæг æй кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæцтæ, афонтæ; сæ растфыссынад разæфтуантимæ.	Бæрæг кæнын мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæцтæ, афонтæ; сæ растфыссынад разæфтуантимæамбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны цæугæдæттæ. Ирыстоны цæугæдæттæ. Ёрæф. Цæугæдæтты сыгъдæгдзинад хъахъхъæныны мадзæлттæ. Этикетон диалоджы домæнтæ. Мамсыраты Дæбе. «Ёрæфы былтыл» Ситохаты Саламджери, Бырнацты Барон, Хæмыцаты Юри. Цыппаррæнхъонтæ	Дзырdbæстытæ аразын. Текст аив кæсын, йæ сæйраг хъуыды йын бæрæг кæнын. Тексты хуыз (æрфыст (описание), таурæгъ (повествование), тæрхон (рассуждение) бæрæг кæнын. Цыбыр радзырд фыссын бæлвырд темæмæ гæсгæ (цæугæдоны тыххæй). Этикетон диалоджы домæнтææххæсткæнын, афтæмæй нихасы ситуациы архайын. Хъуыдыйæдтæ ирон æвзагæй уырыссаг æмæ фæсарæйнаг æвзæгтæм тæлмац кæнын.
47.	Мивдисæджы ифтындзæг фæдзæхстон здæхæны.	Мивдисæджы ифтындзæг фæдзæхстон здæхæны. Мивдисæджы морфологион æвзæрст.	Мивдисæджы нысаниуæг фæдзæхстон здæхæны зонын, ифтындзæг æй кæнын. Мивдисæг морфологион æвзæрст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæц, афонтæ, сæ тасындзæг фæдзæхстон здæхæны, сæ растфыссынад разæфтуантимæ. Вазыгджын дзырдтæ.	Мивдисæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ контролон фæрстытæн дзуапп дæттын. Бæрæг кæнын мивдисджыты цæсгæмттæ, нымæцтæ, афонтæ; сæ растфыссынад разæфтуантимæ. Вазыгджын дзырдты арæст æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Афæдзы афонтæ. Уалдзæг. Æрдзы рæсугъддзинадæн аргъ кæнын. Плиты Харитон «Ард» Калоты Петр. «Уалдзæджы фидыц»	Урочы эпиграфмæ гæсгæ сочинени-миниатюрæ фыссын. Текст аив кæсын, авторы æнкъарæнтыл дзурын. Мивдисджытæй пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ нихасы.

		Баситы Мысост. «Дидинаг сабимæ ысхудти»	
Афæдзы дæргы рацыд æрмæг фæлхат кæнын (4 сах.)			
48.	Лексика æмæ фразеологи.	Лексика æмæ фразеологи.	Иронæвзаджы лексикайы дих, стæй фразеологион дзырdbæстыты нысаниуæг æмæ арæст зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды лексикон нысаниуæг. Ирон æвзаджы лексикайы дих. Фразеологион дзырdbæстытæ. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад.	Иронæвзаджы лексикаæмæ фразеологийæ рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты агурын дзырдты алы къордтæ: синонимтæ, неологизмтæ, диалектизмтæ æ.а.д. Фразеологион дзырdbæстытæм синонимтæ æвзарын. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын.Дзырdbæстытæ уырыссаг æвзагæй иронмæ тæлмац кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаджы бон. Ирон æвзаджы бæрæгбоны ахадындзинад. Ахуыргæнагæн кад кæнын. Гасанты Валери. «Мысинаг ном» (Баситы Чабæхан)	Текст аив кæсын, сæргонд ын дæттын, йæ темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын, пылан ын фыссын. Дзырдты лексикон нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Схематæм гæсгæ дзырdbæстытæ аразын.
49.	Дзырдарæст. Номдар. Миногон.	Дзырдарæсты мадзæлттæ. Номдар. Миногон.	Ирон æвзаджы дзырдарæст, стæй номдар æмæ миногони дзырдарæсты мадзæлттæ зонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырдарæсты сæйраг æмбарынадтæ. Номдартæ æмæ миногонты дзырдарæст, сæ морфологион æвзæрст. Орфограмматæ: вазыгджын дзырдтæ,стæй миногонты растфыссынад разæфтуантимæ. Дзырдарæстон æмæ морфемон æвзæрст.	Ирон æвзаджы дзырдарæст, стæй номдар æмæ миногонæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Дæнцæгтæм гæсгæ номдар æмæ миногони дзырдарæсты мадзæлттыл дзурын. Вазыгджын дзырдтæ æмæ миногонты растфыссынад разæфтуантимæ æмбарын кæнын. Дзырдарæстон æмæ морфемон æвзæрст кæнын. Тексты схематæм гæсгæ дзырдтæ агурын. Номдар æмæ миногонморфологион æгъдауæй æвзарын. Æмбарын кæнын вазыгджын дзырдтæ, стæй

			миногонты растфыссынад разæфтуантимæ.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Фыдыбæстæйы Стыр хæст. Не 'мзæххон хъæбатыртæ – Бирæгъты фондз æфсымæры, Дзотты Лазæр. «Зынгхуыст хæстонтæ»* «Æнæмæлгæ ном»* «Цыртыл фыст» (Пухаты А.)	Тексты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын, пълан ын фыссын, хи ныхæстæй йæ дзурын. Доклад презентациимæцæттæ кæнын.
50.	Нымæцон. Номивæг. Мивдисæг.	Нымæцон. Номивæг. Мивдисæг.	Нымæцон, номивæг æмæ мивдисæгæй рацыд æрмæгмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцонты дих сæ нысаниуæг æмæ арæзтмæ гæсгæ, сæ тасындзæг. Ирон нымады хуызтæ: дæсгæйттæ æмæ ссæдзгæйттæй. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Мивдисæджы цæсгæмттæ, нымæцтæ æмæ афонтæ; æбæлвырд формæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын, æххæст æмæ æнæххæст мивдисджытæ. Нымæцонтæ, номивджытæ æмæ мивдисджыты растфыссынад, сæ морфологион æвзæрст.	Контролон хæслæвæрдтæ (тестытæм гæсгæ)æххæст кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Уæлахизы бон. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты уæлахизы ахадындзинад. Не 'мзæххон хъæбатыртæ – Плиты Иссæ. «Хъæбатыр Иссæ»*	Текст аив кæсын, фæрстытæн дзуапп дæттын. Текст йæ райдайæнмæ гæсгæ кæронмæ хæццæ кæнын.
51.	Контролон куыст		

Сæйраг домæнтæ 6-æм къласы скъоладзауты зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм

Скъоладзаутæ хъуамæ зоной:

- 6-æм къласы ирон æвзаджы грамматикæйæ цы темæтæ сахуыр кодтой, уыдонæн сæ сæйрагдæрты раиртæстытæ;
- ирон æвзаджы лексикæйы дих: æппæтадомон дзырдтæ, бындурон ирон дзырдтæ æмæ æндæр æвзæгтæй æрбайсгæ дзырдтæ æ. æнд;
- дзырдарæзты сæйраг мадзæлттæ;
- номдартæ æмæ миногонты дзырдарæзт;
- вазыгджын дзырдтæ æмæ цыбыргонд вазыгджын дзырдты растфыссынад;
- ирон нымады хуызтæ;
- нымæцонты дих сæ арæзтмæ æмæ сæ нысаниуæгмæ гæсгæ, сæ тасындзæг;
- номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ æмæ сæ амындмæ гæсгæ, сæ тасындзæг;
- хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджыты арæзт;
- мивдисæджы æбæлвырд формæ;
- мивдисæджы разæфтуантæ;
- мивдисджыты здæхæнтæ (иумæйаг æмбарынад); фæдзæхстон здæхæн;
- ирон æмæ дыгурон диалектты иуæй-иу грамматикон хицæндзинæдтæ;
- рацыд ныхасы хæйтты растфыссынад;
- ныхасы хæйтты синтаксисон хæстæ.

Скъоладзаутæ хъуамæ арæхсой:

- дзырдтæ æмæ фразеологизмты алы хуызтæй пайда кæнынмæ;
- дзырдты орфограммæтæ агурын æмæ æмбарын кæнынмæ;
- цы орфограммæтæ сахуыр кодтой, уыдон зæрдыл даргæйæ, æнæ рæдыдæй дзырддуатон æмæ контролон диктанттæ, сочиненитæ æмæ изложенитæ фыссынмæ;
- текстæй (ныхасæй) хатдзæгтæ кæнынмæ;
- вазыгджын æмæ цыбыргонд вазыгджын дзырдтæ аразынмæ;
- дзырдтæ фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнынмæ;
- рацыд ныхасы хæйттæ морфологион æвзæрст кæнынмæ;
- ирон нымады хуызтæй пайда кæнынмæ;
- нымæцонтæ æмæ номивджытæ тасындзæг кæнынмæ;
- мивдисджытæ фæдзæхстон здæхæны ифтынзæг кæнынмæ;
- мивдисæджы нырыккон афоны формæйæ ивгъуыд æмæ суинаг афонты бæсты пайда кæнынмæ;
- рацыд ныхасы хæйтты синтаксисон хæстæ бæрæг кæнынмæ;
- дзырдбæстытæ, хъуыдыйæдтæ, тексттæ аразынмæ;
- диалоджы архайынмæ;
- текст йæ райдайæнмæ гæсгæ кæронмæ хæццæ кæнынмæ;
- текстæн йæ темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнынмæ;
- тексты аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ агурынмæ æмæ сæ пайда кæнынмæ;
- текст абзацтыл дих кæнынмæ;
- текстæн пълан аразынмæ;
- текст хи ныхæстæй дзурынмæ;
- докладтæ, рефераттæ æмæ цыбыр хъусынгæнинагтæ цæттæ кæнынмæ;
- цыбыр тексттæ ирон æвзагæй уырыссагмæ тæлмац кæнынмæ;
- алыхуызон грамматикон хъæзтыты архайынмæ;
- æрхæцæн нысæнттæ раст æвæрынмæ æмæ сæ æмбарын кæнынмæ;
- дзырддзæттæй пайда кæнынмæ.

Ахуырадон-методикон æрмæг

Сæйраг иумæйаг ахуырады федералон паддзахадон ахуырадон стандарт
Астæуккаг иумæйаг ахуырады федералон паддзахадон ахуырадон стандарт
Ирон æвзаджы ахуыргæнæн чингуытæ 5 – 11 кълæстæн:
Кокайты Л. Ирон æвзаг: ахуыргæнæн чиныг 6 къласæн.
Ирон æвзаджы программæ 1-11 къл.
Методикон амындтытæ ирон æвзаджы ахуыргæнæн чингуытæм (5 – 11 къл.)
Электронон ахуыргæнæн чингуытæ учебники «Ирон æвзаг» (5 – 11 къл.)
Ирон-уырыссаг æмæ уырыссаг-ирон дзырдуæттæ.
Ирон æвзаджы æмбарынгæнæн дзырдуат.
Ирон æвзаджы орфографион дзырдуат.
Ирон æвзаггы орфографи æмæ пунктуацийы æгъдæуттæ.